

קודם לש"צ, אסור להחזיר פניו לציבור עד שיסיים ש"צ תפילתו (ב"י בשם שבולי הלקט).

יש מי שרצה לדייק שכוונת הרמ"א שמיד כאשר סיים הש"ץ את תפילתו יכול היחיד להחזיר פניו וכפי שמדויק מלשון הרמ"א. אמנם נראה דזה אינו, שכן במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב) כתב הטעם לזה: "אסור להחזיר - היינו אף על פי שעדיין עומד במקום שכלו פסיעותיו לא יחזיר פניו לציבור דהיינו לצד מערב כל זמן שלא סיים הש"ץ כי יגרום בזה ביטול כונה להמתפללים וגם שיחשדוהו שדילג...". ולכן נראה ברור בכוונת הרמ"א שגם אם סיים הש"ץ את תפילתו, אך כל עוד לא התחיל בחזרת הש"ץ, מכיוון שטעם בלבול הכוונה למתפללים שייך עדיין יהיה אסור¹¹ ליחיד לסובב ראשו לציבור. והסכים לזה הגר"א נבנצל שליט"א ואמר לי, שכל עוד לא התחיל הש"ץ את חזרת הש"ץ אכן שייך איסור זה. ומאידך, אם כבר סיימו רוב הציבור את תפילתם (ואף אם לא התחיל עדיין הש"ץ את החזרה, כבר אין איסור זה שייך).

דילוג וקיפויץ קצת ברגלים לאחר ג' פסיעות של תפילת העמידה

כתב בפסקי תשובות (אורח חיים סימן קכ"ג ג): "ומה שישנם רבים הנוהגים לאחר שחזרו הג' פסיעות (של שמונה עשרה) למקומן, שמדלגין ומקפצין קצת

וראיה מירושלמי דפ"ק דסנהדרין (ה"ב ופ"ב דר"ה ה"ה) ר' חייא בר אבא הוה קאים מצלי עאל ר"כ וקם ליה מצלי מן אחרויי, מן דחסל ר' חייא בר אבא מן צלותיה יתיב ליה בלא מיעבור קומי ר"כ. וע"כ מיירי שהיה חוץ לד' אמותיו דאל"ה אסור לישב אלא שלא היה יכול לפסוע שהיה נכנס לתוך ד' אמותיו של ר"כ ואפילו הכי היה מותר לו לישב וכ"ש שא"צ לכווין רגליו (ואף דאפשר לדחוק דפסע הג' פסיעות, רק מתוך דר"כ עמד סמוך לדלת לא היה יכול לעבור, אבל הוא דוחק גדול דא"כ אינו משום שעמד אחוריו אלא משום דהסתיר את היציאה).

ומזה אפשר ללמוד ג"כ שאם אחד עומד מאחוריו שכבר סיים תפילתו רק ממתין לאחד שעומד אחוריו, מותר להראשון לפסוע אם יפסע חוץ לד' אמות של השלישי, מאחר שהשני עצמו היה יכול לישב אילו היה חוץ לד' אמותיו ודו"ק, ואע"ג שכתב המ"ב (בסימן קכ"ב סק"ה) דכל זמן שלא פסע מקרי עומד לפני המלך, היינו דווקא שלא להפסיק בדיבור מה שאינו צריך וע"ש סק"ד, וכן בסימן צ"ז סק"ג הוא דווקא לענין לרוק".

11. אמנם אם מחזיר ראשו למנות המתפללים שסיימו תפילתם, כדי לסמן לש"ץ אם יכול להתחיל בחזרה, וכגון בבית כנסת גדול והחזן אינו יכול לראות זאת ממקומו, כיוון שזהו צורך התפילה, פשוט דשרי.

ברגליהם (כקדושה) לא מצינו לזה מקור לא בכתובים ולא במסורת ("קובץ שו"ת מהגר"ח קניבסקי שליט"א"). והוסיף (שם הערה 36): ושמעתי מח"א לישיב המנהג עפ"י טעם ג' פסיעות אלו כמובא בבית יוסף בשם אורחות חיים ומהר"י אבוהב "כנגד שלשה מילין שרחקו ישראל מהר סיני בשעת מתן תורה". ובשו"ת חוט השני (סי' נ"ד) הוסיף על כך "וידוע מחז"ל שאותן ג' מילין שנתרחקו חזרו ונתקרב ע"י מלאכים כנאמר מלאכי צבקות ידודן ידודן, בהליכה ובחזרה" (ועיי"ש שמשום כן יש להקפיד על ג' פסיעות בחזרה), וכשם שבקדושה איתא בתנחומא פ' צו (הובא במג"א ובמשנ"ב סי' קכ"ה סק"ח) שקופצים ברגליים לידמות למלאכים שכתוב בהם בשתיים יעופף (ואנו אומרים קדושה כהמלאכים), הוא הדין בנידון דידן בג' פסיעות שנעשה ע"י המלאכים, ומתדמים אנו להם, וגם עצם הפסיעות נלמד מרגליהם ככף רגל עגל הנאמר אצל המלאכים, ודפח"ח".

אמר לי הגר"ש קניבסקי שליט"א (מרחשון התשע"ו), שאמנם אין מקור להנהגה זו, אך כך ראה שאביו מרן הגר"ח שליט"א עצמו היה נוהג ולכן אף הוא נוהג כן.

שאלתי למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: נשאלתי מאחד (ראובן), שאביו (שמעון) נוהג לדלג גם כן, ועתה ראה הבן (ראובן) שאין לזה שום מקור, האם יכול להפסיק לנהוג בזה ויכול לעשות באופן הפשוט המוזכר בשו"ע ובכל הפוסקים, או שחייב להמשיך במנהג אביו (שמעון)?

וכתב לי מרן הגר"ח שליט"א (כסלו התשע"ו): "לא יפסיק".

שבתי וכתבתי למרן שליט"א: עתה נתברר לי שהבן (ראובן) כבר פסק מלנהוג כך לפני למעלה מעשר שנים. האם עתה לאור תשובת מרן שליט"א, ישוב למנהג אביו בזה וגם יצטרך ללמד את ילדיו לעשות כן, או שימשיך לעשות באופן הפשוט המוזכר בשו"ע ובכל הפוסקים?

וכתב לי הרב שליט"א (טבת התשע"ו): "ישוה" (היינו שישווה רגליו בלבד, וכפי שכתוב בפוסקים ולא ישוב לדלג כמנהג אביו א. פ.).

